

HOFJESKRANT

NIEUWSBRIEF VAN DE STICHTING LANDELIJK HOFJESBERAAD

nummer 27, voorjaar 2011

UITVERKOOP

Enige tijd geleden stroomde mijn e-mailbox ineens vol met verontrustende berichten over “de uitverkoop van waardevolle goederen van cultuurhistorische waarde”.

Kennelijk is er sprake van een trend, zo werd gesuggereerd, want niet alleen kerken zouden voorwerpen uit hun interieur ter veiling aanbieden, maar ook hofjes zouden met enige regelmaat op deze manier hun bezit te gelde maken.

Het oorspronkelijke bericht werd opgenomen in diverse knipselkranten en een enkele journalist wilde meteen een artikel aan dit onderwerp wijden op, zo begreep ik, een bestraffende toon.

De onderliggende boodschap van de door mij ontvangen berichten was: LHB, doe er iets aan en roep deze uitverkoop een halt toe.

Dit onderwerp is natuurlijk in ons bestuur besproken en wij hebben eerst nagedacht over de oorzaak van de verontrusting en daarna of LHB een taak heeft in deze. De oorzaak van de verontrusting is ontstaan omdat in een veilingcatalogus vermeld stond dat er voorwerpen uit een regentenkamer van een hofje aangeboden werden. En op dezelfde veiling waren ook kroonluchters uit een kerk te koop.

In de veilingcatalogus stond, volkomen logisch, natuurlijk niet vermeld hoe de voorwerpen in het bezit van het betreffende hof waren gekomen, laat staan welke emoti-

onele waarde zij hebben voor de regenten van het hof. Deze achtergrond informatie ontbrak ook in de berichten die mij bereikten. En de oorspronkelijke opsteller van het bericht had, helaas, verzuimd aan de eigenaar te vragen “hoe het nu precies zat” met die voorwerpen. Van een ‘uitverkoop’ van het interieur van dit hofje bleek helemaal geen sprake: de voorwerpen kwamen uit het privé bezit van de familie van de regenten van het betreffende hof en hadden een tijd lang in de regentenkamer gestaan. Maar van een bruikleen was geen sprake.

Op het gevaar af dat u als lezer een andere mening bent toegedaan: het LHB bestuur ziet geen taak om dergelijke verkopen te gaan tegenhouden en wel om de volgende reden.

Als bestuur van een overkoepelend orgaan is het niet mogelijk om individuele besturen iets te verbieden. Ieder bestuur heeft zijn eigen verantwoordelijkheid over zijn bezit, zowel de onroerende zaken (de stenen) als ook, indien aanwezig, de roerende zaken die tot het bezit van het hof behoren of die door welke reden dan ook door hun aanwezigheid in het hof, tot een binding hebben geleid.

Er kunnen ook voorwerpen in een regentenkamer zijn die in (langdurig) bruikleen zijn gegeven. Deze blijven het bezit van de oorspronkelijke eigenaar/bruikleengever en het ter verkoop aanbieden van deze voorwerpen zonder overleg en/of toestem-

lees verder op pagina 3

VERDER IN DIT NUMMER:

- Internationaal Hofjescongres in Haarlem
- Website
- DVD-ROM Leidse Hofjes
- Zuiderhofje, Haarlem
- Verzekeringen
- Huismeestersbijeenkomst
- Overdracht
- Actualiteit in hofjes
- Zonnewijzers in hofjes
- Hofje van Cornelia Quack

Het overdragen van het archief van het Hofje de Zeven Keurvorsten

MEDEDELINGEN VAN HET BESTUUR

LANDELIJK HOFJESBERAAD

De Stichting Landelijk Hofjesberaad is bedacht op 8 april 1997 en daadwerkelijk opgericht op 4 juni 1997.

BESTUURSSAMENSTELLING

Drs M.D. van den Briel, voorzitter (020 - 620 28 39)
Dhr C.S. Hoekema, penningmeester
(0229 - 21 60 16 / 06 - 53 85 94 52)
Mr E.W. Oosterbaan, secretaris, tel. 0224-215185
Mw E.C.M. Elzenga-Duynstee, lid (0318 - 613 282)
Drs J.M. Poldermans, lid (023 - 532 85 19)
Dhr O.J. Tromp, lid (071 - 515 51 88)
Dr W.J.H. Verwers, lid (033 - 253 74 61)

Als adviseurs van het bestuur treden op

Dhr jhr G.G. Witsen Elias, voormalig secretaris LHB
Mw E. Hoorn, dir. van Alckmaer voor monumenten, *Wonen*
Dhr P. Verhoeven, *Monumentenzorg*
Mw A. de Wit, arts, *Ouderengeneeskunde/Zorg*

HOFJESKRANT

De Hofjeskrant is voor geïnteresseerden op aanvraag beschikbaar. Bestuursleden van de aangesloten hofjes krijgen de krant automatisch op hun huisadres.

SECRETARIAAT

Stichting Landelijk Hofjesberaad
Vooruitgangstraat 167, 2032 RK Haarlem
Het secretariaat is tijdens kantooruren te bereiken op
023 - 5400644, fax 023 - 5402434,
e-mailadres: info@hofjesberaad.nl
Contactpersoon: Joke Slootheer
www.hofjesberaad.nl

AANMELDING NIEUWE LEDEN

Voor meer informatie over het Landelijk Hofjesberaad en/of de mogelijkheden voor aansluiting bij het beraad kunt u zich richten tot Joke Slootheer (secretariaat).
Natuurlijk zijn wij ook zeer geïnteresseerd in uw reactie op de Hofjeskrant. Belt of mailt u gerust, ook als u een actieve bijdrage wilt leveren aan het werk van de stichting.

ADVERTENTIEPRIJZEN

De advertentietarieven voor de Hofjeskrant zijn sinds 10.02.2004 niet veranderd. Zij bedragen:

1/6 pagina	€ 150,-	1/2 pagina	€ 500,-
hele pagina	€ 750,-	hele achterpagina	€1.000,-

COLOFON

Uitgave van het Landelijk Hofjesberaad.
Verschijnt tweemaal per jaar: voorjaar en najaar
ISSN: 1872-5619

Redactie: J.M. Poldermans, W.J.H. Verwers
Vormgeving: Tekst in Vorm, Joke Slootheer
Druk: Paswerk Grafisch, Cruquius

VOORJAARSBIJEENKOMST 9 APRIL 2011

De Hof van Wouw, Lange Beestenmarkt 49 t/m 85 in Den Haag, zal deze keer optreden als gastvrouw voor de voorjaarsbijeenkomst van het Landelijk Hofjesberaad.

Om 10.30 uur is het verzamelen in de refter van de Barthkapel, aan de Brouwersgracht 2K. Na de huishoudelijke vergadering, die begint om 11.00 uur, zal de heer ir E.J. Nuselder, architect en bouwhistoricus van het adviesbureau Monumentenzorg in Den Haag, spreken over het onderwerp: Duurzaam monumentenbehoud. Naast de mogelijkheid enkele hofjes in de Hofstad te bezoeken zal in de middag een lezing gehouden worden door dr. H. Looijestein, onderzoeker bij het Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. De titel van zijn voordracht is "Giften in de Gouden Eeuw."

De heer Looijestein is medeorganisator en spreker op het Internationale Hofjessymposium in september van dit jaar (zie aankondiging elders in deze krant).

De afsluitende borrel vindt plaats in de tuinkamer van het Hof van Wouw.

De uitnodigingen zijn inmiddels per e-mail aan betrokkenen verstuurd.

WEBSITE

Tijdens het huishoudelijk gedeelte van de najaarsvergadering op 6 november 2010 in Zwolle is het onderwerp "website" aan de orde gesteld. In het u toegezonden digitale verslag van die bijeenkomst kunt u lezen wat er besproken is. Van groot belang is dat het secretariaat over een adressenbestand beschikt dat beslist up-to-date is. Het gaat in eerste instantie om één adres per hofje. Vanuit dat centrale punt zouden de berichten, uitnodigingen en/of de Hofjeskrant binnen een hofje gedistribueerd moeten worden.

Velen wisselen nogal eens van provider. En dan krijgen zij ook meestal een nieuw e-mail adres. Wij verzoeken u alle wijzigingen direct aan het secretariaat door te geven. Wij beschikken graag over een volledig adressenbestand. Op de website staat een overzicht van alle hofjes die bij het LHB zijn aangesloten. Ze zijn geordend per plaatsnaam. De redactie streeft ernaar dat bij alle hofjes een stukje tekst en een of meer foto's worden opgenomen. Helaas ontbreekt die informatie bij een aantal hofjes. Wij verzoeken u dringend op de website (www.hofjesberaad.nl) te kijken of bij uw hof tekst en foto zijn opgenomen. Zo niet, wilt u dan zo vriendelijk zijn deze omissie te herstellen en tekst en foto's zo spoedig mogelijk op te sturen naar het secretariaat?

Tevens wijst de redactie erop dat in de Hofjeskrant voortaan geen jaarverslagen van secretaris en penningmeester meer zullen worden opgenomen. Daarover wordt u geïnformeerd via de website.

Vervolg van pagina 1

ming is vanzelfsprekend niet aanvaardbaar.

Als een bestuur overweegt iets af te stoten zal daarover, naar ik mag aannemen, lang en grondig nagedacht zijn. Ik kan mij voorstellen dat het soms een zware afweging is: een restauratie van gebouwen financieren om zo het hof in goede staat te houden door bijvoorbeeld een schilderij te verkopen? Het is behoorlijk lastig om daar een goed

en voor iedereen aanvaardbaar antwoord op te geven.

In tijden van crisis zijn er genoeg mensen die hun goud verpanden en het is van alle tijden dat mensen die, om bijvoorbeeld een wereldreis te kunnen maken, juwelen of iets anders verkopen en dat vinden we veelal een zeer plausibele reden (er is zelfs een korte televisieserie op een van de Nederlandse netten over dit onderwerp geweest,

gemaakt naar het BBC programma Cash in the Attic).

Maar is verkoop niet "in de haak" als het om een interieur-stuk gaat van bijvoorbeeld een hofje?

Mijn mening hierover mag u duidelijk zijn: u moet uw eigen mening hierover vormen, telkens weer als zich zo'n situatie voordoet.

M.D. van den Briel, voorzitter

BOEKBESPREKING

ERFGOEDBALANS 2009. ARCHEOLOGIE, MONUMENTEN EN CULTUURLANDSCHAP IN NEDERLAND

De Erfgoedbalans 2009 is een uitgave van de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (RCE) waaraan vele instanties hun bijdrage hebben geleverd. De directeur van de RCE, drs. C. van 't Veen, schrijft in zijn voorwoord: Met de Erfgoedbalans biedt de Rijksdienst concrete, onderbouwde gegevens en constatering over het erfgoed. Voor politieke en maatschappelijke discussies kan deze studie veel stof leveren. De balans is primair bedoeld voor degenen die betrokken zijn bij het beleid inzake archeologie, monumenten en het cultuurlandschap in Nederland op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau. Het is de bedoeling dat de balans om de vijf jaar wordt uitgegeven.

Na een inleiding over erfgoed en erfgoedzorg in Nederland (een neologisme?) wordt per provincie een overzicht gegeven van de voorraad erfgoed. Van de in totaal 12.996 bekende archeologische terreinen is 13,6 % wettelijk beschermd (1770 monumenten). Daarbij gaat het vooral om zichtbare monumenten zoals grafheuvels, terpen en nederzettingen (van een onbepaald type). Per periode zijn de monumenten uitgesplitst. Ook komt de potentiële voorraad aan de orde.

Het gebouwde erfgoed wordt op een

zelfde manier behandeld. In totaal zijn er 50.875 rijksmonumenten (met 61.037 rijksmonumentennummers). Zij zijn uitgesplitst per provincie. Verder wordt aandacht besteed aan het maritiem en militair erfgoed en aan beschermde landschaps-, dorps- en stadsgezichten.

Zes monumenten staan op de Werelderfgoedlijst van de Unesco.

In het hoofdstuk over de staat van het erfgoed komt de rol van de eigenaar ter sprake. Komen ons de volgende frases bekend voor? "De meeste restauraties komen voort uit achterstallig onderhoud. Monumenten hebben hun hoge leeftijd alleen kunnen bereiken dankzij opeenvolgende generaties van zorgzame eigenaren." En verder: "Kenmerkend voor het Nederlandse gebouwde monumentenbestand is de grote hoeveelheid woonhuismonumenten. Een groot deel hiervan is in eigendom van particulieren. Veel andere monumenten zijn in bezit van gemeenten, stichtingen of woningcorporaties. In alle gevallen geldt dat de aandacht, zorg en inspanning van de eigenaar cruciaal zijn voor het behoud van het gebouwde erfgoed."

In het hoofdstuk Kennis wordt onder andere vermeld dat de aantallen

proefschriften, rapportages en synthetiserende studies tussen 1997 en 2006 zijn afgenomen. Wel wordt vastgesteld dat de afgelopen 10 jaar een constante kenniswinst is geboekt.

Aandacht wordt besteed aan de kenniswinst per archeologische periode op het gebied van kennisthema en archeoregio. Ook de kenniswinst per kennisthema per archeoregio wordt besproken. Verder vinden we er een overzicht van de kennislacunes.

Tenslotte worden de volgende hoofdstukken behandeld: Erfgoed, publiek en educatie; ruimtelijke ontwikkelingen; beleid en thema's.

In de Erfgoedbalans is een grote hoeveelheid informatie weergegeven die met vele tabellen, grafieken en kaarten is verrijkt. Met belangstelling kijken we uit naar de volgende uitgave over vijf jaar waarin de ontwikkelingen tussen 2009 en 2014 zijn opgenomen.

De Erfgoedbalans 2009. Archeologie, monumenten en cultuurlandschap in Nederland. ISBN 978-90-7604-662-4, 300 pag. Uitgave Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Amersfoort.

De Erfgoedbalans is te verkrijgen via info@cultureelerfgoed.nl

'BOEK'BESPREKING

DVD-ROM LEIDSE HOFJES+

Op 8 januari jl. vond een in de hofjeswereld uniek fenomeen plaats: de presentatie van het eerste digitale hofjesboek, de dvd-rom "Door gangen en poorten naar de Leidse Hofjes+".

Deze enorme informatiebron is in feite een ingrijpend gewijzigde heruitgave op dvd-rom van het in 1997 uitgebrachte boek "Door gangen en poorten naar de Leidse Hofjes", geschreven door Ine Leermakers en Frouke I. Welling. De dvd-rom bevat 473 pagina's tekst verlichtigd met 600 foto's. Daarnaast zijn er 7 filmclips van enkele hofjes, soms met geïnterviewde bewoners, en een 15 minuten durende film met rondleiding door een bewoonster van het Sint Anna Aalmoeshuis. Het bevat, in een apart document van 134 pagina's, de volledige Engelse vertaling. Tot slot is er een stadskaart van Leiden opgenomen waar alle hofjes, met adres, op voorkomen.

Voor het bekijken van de pdf is Adobe Acrobat Reader nodig (gratis downloaden via <http://get.adobe.com/nl/reader/>) en voor het bekijken van de films dient u gebruik te maken van Quick Time Player of Windows Media Player. Gratis downloaden: Apple respectievelijk Windows via <http://www.apple.com/nl/quicktime/download/> en <http://windows.microsoft.com/nl-NL/windows/downloads/windows-media-player>

De enorme meerwaarde van het digitale hofjesboek ten opzichte van het 'oude' gewone boek, zit in het betrekken van uitgebreid onderzoek, zowel in archieven als in nieuwe publicaties, bij de totstandkoming van deze geheel vernieuwde (her)uitgave. Zo zijn er de nodige nieuwe feiten aan het licht gekomen maar ook zijn er interessante gegevens uit een voor hofjes van belang zijnd sociologisch onderzoek uit de jaren vijftig in verwerkt.

In de afgelopen dertien jaar hebben zich op het gebied van het beheer van hofjes ingrijpende wijzigingen voorgedaan. Een veel gehoorde misvatting betreft het 'typisch Nederlandse' karakter van hofjes. Hier wordt rigoureus mee afgerekend. U leest het allemaal in deze heruitgave, geschreven door Ine Leermakers.

Met dit nieuwe hofjesboek is, hopenlijk, een trend gezet en heeft Leiden een standaardwerk over hofjes gekregen dat niet alleen door zijn gedegen opzet maar ook door zijn plezierige en leeswaardige karakter op de boekenplank van geen enkele regent mag ontbreken. Het vormt een voorbeeld voor de andere hofjesteden in Nederland.

Prijzen: - boek uit 2007: € 29,95
- Dvd-rom: € 20,-
- Dvd + boek: € 34,95

Verkrijgbaar bij Stichting Uitgeverij Barabinsk (www.barabinsk.nl) en bij de Leidse boekhandels, het Stedelijk Museum De Lakenhal en het Leids Visitor Centre.

7-9 SEPTEMBER 2011 INTERNATIONAAL HOFJESCONGRES IN HAARLEM

In april 2010 werd in Gent de achtste European Social Science History Conference gehouden, georganiseerd door het International Institute of Social History (IISH, Amsterdam).

Op het programma stonden ook vier lezingen, samengevat onder de titel: European Almshouses. Twee bestuursleden van het Landelijk Hofjesberaad, Daan van den Briel en Maarten Poldermans, woonden dit deel van het symposium bij en spraken na afloop met de vier sprekers. Daar ontstond het idee om

een vervolg symposium te organiseren. De plannen zijn nu zover gevorderd dat dit symposium van 7-9 september 2011 in Haarlem gehouden zal worden onder de (voorlopige) titel: 'Almshouses in Europe from the late Middle Ages to the Present - Comparisons and Peculiarities'.

De organisatie ligt in handen van Frank Hatje (Hamburg University), Marco van Leeuwen (Utrecht University) en Henk Looijesteijn (International Institute of Social History, Amsterdam) in samen-

werking met de Stichting Landelijk Hofjesberaad.

Er hebben zich 16 buitenlandse- en 7 Nederlandse sprekers aangemeld. Met een viertal buitenlandse sprekers wordt nog gesproken.

LHB leden krijgen de mogelijkheid (een deel van) de conferentie bij te wonen. Nadere informatie hierover zal over enkele weken verstrekt worden.

Op de Voorjaarsbijeenkomst 2011 zal Henk Looijesteijn een inleiding voor ons geven.

NOG EEN OVERDRACHT

In Hofjeskrant 25, voorjaar 2010, werd vermeld dat het hofje De Zeven Keurvorsten op 1 december 2009 overgedragen werd aan Woningcorporatie Ymere.

Op 23 september jl. vond er een 'tweede overdracht' plaats en wel van het archief van het hof aan het Gemeente Archief van Amsterdam. Bij deze over-

dracht speelden leerlingen van groep 7 en 8 van de Theo Thijssenschool een (hoofd)rol. Zij hadden prachtige tekeningen en gedichten gemaakt van en over het Zeven Keurvorstenhof. Zij lieten een paar tekeningen aan de genodigden zien en er werden twee gedichten voorgedragen. Ook de stadsdichter van Amsterdam, F. Starik, liet zich niet onbetuigd. Hij had een zeer toepasse-

lijk gedicht op het Hofje gemaakt. Al deze gedichten en tekeningen werden in een echte archiefdoos gedaan en bij het Zeven Keurvorsten-hofarchief gevoegd.

De kinderen bezochten vervolgens de kluis en bekeken een fototentoonstelling.

Een zeer vrolijke bijeenkomst.

Gedicht van stadsdichter F. Starik:

NOG ALTIJD

*Achter een blinde muur als van een slot zonder gracht
de vrucht van het katholieke geloof, charitas, onbesproken
gedrag, het donkere groen van de nette armoe van toen.*

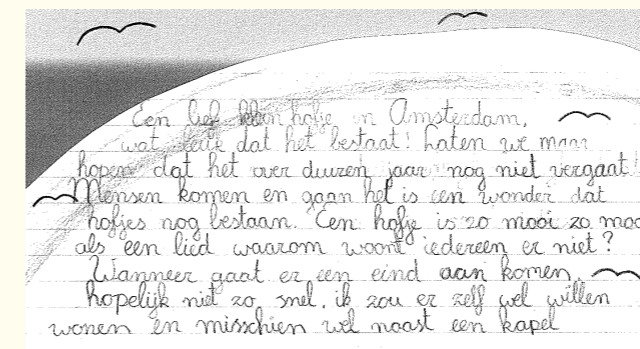
*Verweerd en vensterloos, met de rug naar de straat gekeerd
de gemetselde muur met de dubbele deur die eeuwig gesloten is
maar ook altijd openstaat voor wie weet hoe het moet.*

*Veertien piepkleine huizen wonen bij elkaar op schoot,
terwijl - de eisen van de tijd, nietwaar - de woningen telkens
werden vergroot, minder bewoners meer de ruimte kregen.*

*Uitzicht werd er niet beloofd.
De meesten vielen van hun geloof. Er wordt nu nauwelijks
nog gebeden. De kapel is aan twee kunstenaars verhuurd.*

*Ze hebben het er goed. Achter deze blinde muur
wordt steeds geschiedenis geschreven.
Er zullen altijd nieuwe mensen wezen.*

© F. Starik

ZONNEWIJZERS IN HOFJES

Hofjes zijn karakteristiek door hun vorm: meestal een rechthoekige aanleg met huisjes aan de randen. Ook andere elementen maken vaak deel uit van een hofje, zoals een poort, een pomp, een bleek en - soms - een zonnewijzer. Een paar jaar geleden zijn het Frans Loenenhofje en het hofje "De Armen de Poth" overgegaan tot de aanschaf van een zonnewijzer. Daarover zal hieronder het een en ander worden verteld, niet alleen over de nieuwe aanschaf, maar ook over zonnewijzers in het algemeen.

Een zonnewijzer is een instrument dat de dagelijkse tijd aangeeft, waarbij gebruik gemaakt wordt van het zonlicht. Op een zonnige dag geeft een stift of een zogenaamde sierschaduwwerper (een streep schaduw die op een vlak of schijf valt. Dwaarp zijn uren zijn aangegeven, zodat we de zonnetijd kunnen aflezen. Zo simpel als het hier is voorgesteld, is de praktijk helaas niet. En dat heeft verschillende redenen. Zoals bekend draait de aarde om haar as. In de Nederlandse hofjes ons hofje, die dat zich bevindt op het noordelijk halfrond, komt de zon in het oosten op en gaat in het westen onder. Dat is echter niet overal zo. Op het zuidelijk halfrond is de situatie omgekeerd.

Naast het onderscheid tussen noord en zuid, zijn er ook verschillen tussen oost en west. Zo kennen we op aarde 24 tijdzones die een uur van elkaar verschillen,

uitgaande van de (noord-zuid gerichte) meridiaan van Greenwich. Binnen zo'n tijdzone van een uur is weliswaar de tijdsaanduiding gelijk, maar bereikt de zon binnen dat uur (op onze klok) op verschillende momenten zijn hoogste punt, afhankelijk van de plaats waar je je binnen zo'n tijdzone bevindt. Het verschil tussen Greenwich en Amsterdam bedraagt zo'n 40 minuten.

Willen we een betrouwbare zonnewijzer produceren, dan moeten we dus precies weten waar we ons op aarde bevinden. Daarvoor gebruiken kunnen we tegenwoordig gebruik van het GPS-systeem. Maar het is nog ingewikkelder, want de aarde draait rond de zon in de loop van een jaar niet in een cirkel, maar in een ellips. Ook dat zorgt voor allerlei verschillen in de tijdsaanduiding tussen de klok en de zonnewijzer. Daarvoor moet er een tijdvereffening worden toegepast die in Amersfoort bijvoorbeeld maximaal zo'n 15 minuten bedraagt. Die kan door middel van een gebogen lijn worden aangegeven. Ook is het mogelijk jaargetijden, eveneens door lijnen, op de zonnewijzer te laten aanwijzen. De globale datum binnen een jaargetijde kan informatie geven door een punt in de schaduwwerper. Sinds 1977 is weer de zomer- en wintertijd ingevoerd. Ook dat is een gegeven dat op een zonnewijzer zichtbaar kan worden gemaakt.

Als we al deze gegevens op een zonnewijzer (er zijn overigens nog meer mogelijkheden, zoals de dierenriem), zouden wil-

len aanbrengen, dan ontstaat er wordt het een wirwar van lijnen, cijfers, etc., waaruit het zeer moeilijk is de juiste tijd af te lezen. Daarom is voor de zonnewijzers in het Frans Loenenhofje en in het hofje "De Armen de Poth" een keuze gemaakt, na uitvoerig overleg met Henk Hollander (Analemma, Amsterdam), die beide ontwerpen en de uitvoering verzorgd heeft.

Zonnewijzer De Armen de Poth

De zonnewijzer van De Poth geeft simpel de zomertijd aan. Dat heeft een praktische reden: de meeste bezoekers komen 's zomers naar dit hofje en dan schijnt de zon het meest vaakst. Het betekent dat afhankelijk van de maand, een maximale tijdsafwijking van zo'n kwartier geaccepteerd wordt, afhankelijk van de tijdvereffening.

Er bestaan verschillende soorten zonnewijzers. De meest algemene zijn bolvormige, horizontale en verticale zonnewijzers. Daarnaast Ook zijn er ware kunstwerken gemaakt die als zonnewijzer de tijd aangeven.

De stichting "De Armen de Poth" heeft gekozen voor een simpel horizontaal exemplaar: een platte ronde schijf op een betonnen sokkel met een hoogte van 40 cm. De schijf, met een diameter van 70 cm, is gemaakt van gezoet graniet. Aan de bovenzijde lezen we: De Armen de Poth, aan de onderzijde: 8 juni 1447. Dat is de datum waarop De Poth in historische bronnen voor het eerst vermeld wordt. In de granieten schijf is een ronde roestvrij stalen plaat, met een doorsnede van 50 cm, ingelegd waarop een (sier)schaduwwerper van hetzelfde materiaal is aangebracht. Op de metalen plaat zijn de uren in Romeinse cijfers aangegeven. Ook zijn er lijnen die de vier seizoenen weergeven. Die kunnen afgelezen door een punt op de schaduwwerper. Onderaan de plaat is het Poth-embleem, een driepoot, weergegeven.

Zonnewijzer Frans Loenenhofje

Al jaren geleden ontstond het plan om in het Frans Loenenhofje een zonnewijzer, het systeem waar men eeuwen geleden de tijd mee bepaalde, te plaatsen. Gedacht werd aan een zogenaamde

'platte zonnewijzer'. Wel moest er dan iets speciaals op komen: zonne-, zomer- en wintertijd, verjaar- en sterfdata etc. De plannen begonnen serieus te worden toen een bewoonster een vorstelijke 'zonnewijzerdonatie' aan het hof schonk. Het definitief ontwerp, het

berekenen van de diverse banen, het vervaardigen en het plaatsen werden opgelost toen we Hendrik Hollander ontmoetten. Hendrik, zonnewijzer deskundige bij uitstek, hield in 2006 in Leerdam een voordracht over zonnewijzers voor het Landelijk Hofjesberaad....

Intensieve samenwerking van de regenten met Hendrik leidde tot het uiteindelijk ontwerp.

Voor de algehele duidelijkheid werd besloten alleen de zomertijd en de sterfdag van Frans Loenen aan te geven. Door het onbekend zijn van Frans' geboortedag is zijn sterfdag de dag geworden waarop de verjaardagen van alle bewoners gevierd wordt en dus een zeer belangrijke dag in het hof.

De zonnewijzer is gemaakt van een gezoet granieten plaat waarop een goudkleurige belijning en belettering in combinatie met de schaduw van de schaduwwerper, de tijdsaanduiding aangeeft. Een licht gebogen lijn met in rood de aanduiding '24 okt' geeft de sterfdag van Frans Loenen aan (als er zon is...).

Het wapen van Loenen plus de hofspreuk, Bene Vixit Qui Bene Latuit (hij leeft goed die goed verborgen leeft), complementeren de zonnewijzer.

Literatuur

Zonnewijzers in Nederland door J.G. van Cittert-Eymers en M.J. Hagen, 1984, Zutphen.

Analemma Zonnewijzers

Hendrik Hollander
www.analemma.nl

VERZEKERINGEN

Tijdens de najaarsbijeenkomst van het Landelijk Hofjesberaad (LHB) op 6 november 2010 is informatie verstrekt over onze bevindingen betreffende het onderzoek naar de mogelijkheden een collectieve verzekeringen voor hofjes af te sluiten. Basis voor het onderzoek waren de, door 22 (26%) van de 83 aangeschreven hofjesbesturen, verstrekte gegevens.

Om het eenvoudig te houden werd het onderzoek vooralsnog beperkt tot een collectieve wettelijke aansprakelijkheidsverzekering. Van de twintig verzonden uitnodigingen aan verzekeringsmaatschappijen en tussenpersonen werden zes offertes (vier van tussenpersonen en

twee van verzekeringsmaatschappijen) ontvangen. Vijf van de offertes gingen er van uit dat het LHB als verzekeringsnemer zou optreden en dat het LHB voor doorberekening van de kosten zou zorgen. Bij deze vijf zaten zeker enkele offertes met aantrekkelijke premiestellingen. Eén verzekeringsmaatschappij bracht een offerte uit waarbij elk hofje afzonderlijk de verzekering zou afsluiten, maar dat had een hogere, niet aantrekkelijke, premiestelling tot gevolg.

Afgezien van de vraag of het LHB juridisch wel als verzekeringsnemer namens de hofjesbesturen zou kunnen optreden, zijn wij van mening dat het LHB niet voldoende toegerust is om de

daaruit voortvloeiende werkzaamheden uit te voeren. Naast doorberekening van kosten moet hierbij ook gedacht worden aan de behandeling van schadegevallen.

Onze conclusie kan helaas niet anders zijn dan dat het moeilijk, zo niet onmogelijk zal zijn, om collectieve verzekeringen voor hofjes af te sluiten. We onderzoeken nog wel de mogelijkheid om u en ons, tijdens een toekomstige landelijke bijeenkomst, door een onafhankelijk verzekeringsadviseur over het nut en de noodzaak van verzekeringen te laten informeren.

Cor Hoekema

ZUIDERHOFJE, HAARLEM

Het Zuiderhofje is in 1640 gesticht door Jacques van Damme en zijn vrouw Elisabeth Blinckvliet. In hun testament bepaalden zij nadrukkelijk dat hun namen niet aan het hofje mochten worden verbonden. Het hofje, gebouwd door Michiel Slachregen, was bestemd voor doopsgezinde vrouwen.

Bestuur

Wie het hofje mocht besturen heeft in doopsgezinde kringen gedurende meer dan een eeuw tot ruzie geleid. Daaraan kwam in 1784 een einde toen de Vereenigde Doopsgezinde Gemeente tot stand kwam die het beheer over het hofje in handen kreeg. Sindsdien is het hofje geheel zelfstandig.

Herbouw

In 1891 werd het oude hofje afgebroken en geheel herbouwd. Aan de straatzijde kwam een hoofdgebouw met vier woningen, een woning voor de opzichter(es) en een regentenkamer. Ter weerszijden van de tuin achter het hoofdgebouw liggen vijf woningen, zodat er in het hofje plaats is voor veertien vrouwen.

Regentenkamer

In de met goudleer behangen regentenkamer zijn de naamborden te zien van de regenten sinds 1784. Ook hangt er een aantal portretjes van hofjesbe-

woonsters, die heel oud zijn geworden, zoals bij voorbeeld dat van Maria Kouwenhoven, die op 80-jarige leeftijd op het hofje was gekomen en daar in 1806 haar honderdste verjaardag vierde.

Afbraak voorkomen

Het voortbestaan van het Zuiderhofje werd in de jaren vijftig van de vorige eeuw bedreigd, toen het gemeentebestuur het gehele gebied tussen Raaks en Doelen wilde renoveren. In dit plan moest ook het Zuiderhofje verdwijnen. Doordat men uiteindelijk de plannen heeft aangepast, kon het hofje op zijn oude plaats gehandhaafd blijven.

In 1984 werden de woningen van het Zuiderhofje, een rijksmonument, vrijwel geheel uit eigen middelen gerestaureerd.

Foto's: Cas Poldermans

ZEEMANSERVE OF HOFJE VAN CORNELIA QUACK, VLISSINGEN

Zeemanserve, ook wel het Hofje van Cornelia Quack genoemd, werd in 1643 gesticht door Cornelia Quack en gebouwd door het stadsbestuur van Vlissingen. Het hofje is aangelegd op een zeldkheuvel. Die bestaat uit as dat na de winning van zout is overgebleven.

Cornelia Quack investeerde in deze huisjes voor de weduwen en wezen die in Vlissingen woonden. Er zat geen liefdadige stichting achter, maar ze bekommerde zich om alleenstaande vrouwen en kinderen uit deze stad.

In 1754 was het fonds Zeemans- en Vischersbeurs opgericht en zo is de naam 'Zeemanserve' ontstaan. Het doel van dit fonds was ondersteuning van zeeleden uit Vlissingen die de leeftijd van zestig jaar hebben bereikt en die voor de uitoefening van hun beroep ongeschikt waren geworden. Het fonds was ook bestemd voor de weduwen en wezen van die varenden.

Het hofje

Het bestond oorspronkelijk uit 23 huisjes, gebouwd in een vierkant met in het midden een bleekveld voor gezamenlijk gebruik. Via een poort aan het eind van wat toen de Korte Zelke heette, was het hof bereikbaar.

De huisjes verkeerden in een slechte staat en moesten worden hersteld waarbij de gehele noordkant van het hofje is afgebroken en opnieuw opgebouwd. De twee grootste huisjes werden verbouwd tot drie huisjes en zo kwam het hofje op 24 woningen.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog liep het hofje grote schade op. Bij de naoorlogse herstellingen is het aantal huisjes van 24 teruggebracht naar 22.

Bij een inspectie op last van de overheid in 1975 werd geconstateerd dat de huisjes in het Zeemanserve niet meer voor bewoning geschikt waren. Het hofje werd onbewoonbaar verklaard. Met hulp van de gemeente Vlissingen is het hofje tussen 1976 en 1980 grondig gerenoveerd. Daarbij zijn de 22 huisjes verbouwd tot 13 grotere huisjes.

De poort

De tekst boven de toegang is bewaard gebleven en herinnert nog steeds aan Cornelia Quack. De tekst luidt: „Dit huys heeft gesticht Cornelia Quack Weduwe van Karel Nys Saligher: Spaersaemhey is goet Den armen gheven is zoet Maer van Godt Compt den Overvloet

*Die den armen wilt ghedencken
Godt wilt hem zyn Hemelryck schencke
Cornelia Nys dits myn Auys.”*

Beheer en onderhoud
Sinds 1 september 1995 werd de woningbouwvereniging Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting (VVV) de trotse eigenaar van het hofje. In 1997 is het hofje onder handen genomen door de woningbouwvereniging VVV en werden vele werkzaamheden verricht. Kort daarop kreeg het hofje een beschermde status als rijksmonument.

In 1999 heeft er een naamsverandering plaatsgevonden en is de naam "woningbouwvereniging Vereniging tot Verbetering van de Volkshuisvesting" (VVV) veranderd in de stichting Schelde woongroep.

Op 1 januari 2002 is de stichting Schelde woongroep gefuseerd met een andere corporatie en daaruit is l'escaut woonservice ontstaan. Dit is de rechtsopvolger van de stichting Schelde woongroep.

Dit unieke complex met zijn degelijke uitstraling heeft een mooi binnenplaatsje waarvan rust uitstraalt, in een jachtige stad, een plekje waar een mens tot bezinning kan komen.

De jaarlijks door het LHB georganiseerde bijeenkomst voor huismeesters vond op 7 oktober 2010 plaats in het Poptaslot te Marssum, Friesland. Op die stralende, zonnige dag was weer een groot aantal huismeesters, binnenmoeders, beheerders of hoe we ons verder mogen noemen naar het noorden afgereisd, waar we hartelijk werden ontvangen door slotbewaarder Bert Prins en een van de vier vogogden van het slot, de heer Vogel-poel.

Na de koffie met traditionele Friese oranjekoek luisterden we in een van de zalen van het slot naar een lezing die werd gehouden door de heer B. Wieggers, sociaal verpleegkundige GGZ Ouderen, met als thema Eenzaamheid. Een interessant onderwerp omdat velen van ons er geregeld mee

geconfronteerd worden. We leerden dat eenzaamheid gemeten kan worden met behulp van de zogenaamde gemisintensiteitschaal, en dat uit onderzoek is gebleken dat, hoewel het probleem bij mensen van alle leeftijden voorkomt, ongeveer een derde van de 55-plussers eenzaam is, van wie vier procent ernstig tot zeer ernstig. Traditionele sociale verbanden zoals kerk, buurt, familie en werk hebben aan betekenis ingeboet. Ook de zorgsector is zakelijker geworden. Het is een goede zaak dat organisaties op het gebied van zorg en welzijn op lokaal niveau tegenwoordig steeds beter samenwerken bij de aanpak van eenzaamheid. Uit de vele vragen die aan het eind van de lezing werden gesteld bleek dat ook wij, vooral in de hofjes waar veel ouderen wonen, ons ervoor willen inzetten om waar nodig hulp te bieden.

Bij de op de lezing volgende rondleiding door tuin en slot was veel moois te zien. Het slot, dat vroeger Heringastate heette, werd in de 15e eeuw gesticht door de familie Heringa. In 1603 kwam het in het bezit van de familie Van Eysinga, die het ingrijpend verbouwde. In 1687 werd het gekocht door de advocaat dr. Henricus Popta, die in zijn testament liet vastleggen dat er na zijn dood een tehuis voor armlastige vrouwen moest worden ingericht, het Poptagasthuis. Dit ligt achter het

slot. Aanvankelijk waren er 26 huisjes, deze zijn later verbouwd en nu zijn het er nog 12. Eén huisje is in de originele staat gelaten en kan nu, evenals het slot, dat als museum is ingericht, worden bezocht. De tuin, die eerst was aangelegd in Friese landschapsstijl en die ook een grote boomgaard bevatte, is later veranderd in een geometrisch aangelegde tuin, waarin vooral de grote kastanjabomen opvallen.

Tegen vijf uur, toen de rondleiding was afgelopen, konden we nog genieten van een drankje en een hapje, en daarna namen we met enige tegenzin afscheid van de gastheren en de fraaie locatie. Waar we elkaar dit jaar terugzien? Dat blijft nog even een verrassing.

Rie Neehus
Binnenmoeder Frans Loenenhofje,
Haarlem
Foto's Jacqueline van Veen

Dag Frits Abrahams

Hofjes

Om de Open Monumentendag nog opener te maken dan hij al was, ontvingen wij thuis jong bezoek dat wij vervolgens meesleurden naar enkele monumenten. Het ging om twee hofjes aan de Rozengracht in Amsterdam die wij ook zelf nog nooit hadden gezien: het Rozenhofje en het Rijpenhofje. Niets verheft de nieuwsgierigheid meer dan datgene wat zich afsluit.

We kenden tal van andere hofjes, maar daar mocht je altijd in, en dat is lang zo boeiend niet. Wat bleek nu? Rozenhofje en Rijpenhofje zijn aardige hofjes, maar niet veel aardiger dan die andere hofjes. Misschien moet ik wel onerbiedig concluderen dat als je één hofje hebt gezien je ze allemaal hebt gezien. Dat geldt voor wel meer typisch Nederlandse verschijnselen: Sinterklaas, erwtensoep, de klomp. Bij het hofje zie je een binnentuin – als je geluk hebt met een pomp in het midden – met oude woningen eromheen waarvoor doorgaans één oudere vrouw in het zonnetje *De Telegraaf* zit te lezen, daarbij gadeslagen door een verveelde Italiaanse toerist op lelijke sneakers.

Iedereen die zo'n hofje voor het eerst betreedt, denkt: zou ik er

willen wonen? De rust en de stilte zijn er benijdenswaardig, maar moeten ook de keerzijde van de sociale controle hebben – als je er gevoelig voor bent. Dat was het geval bij een oudere bezoeker, een zeer grijze, gebrilde vrouw, die bij de ingang van het Rozenhofje ongevraagd haar indrukken weergaf.

Ze stond in het centrum van een groepje bezoekers, die zich om een dame van de ontvangstcommissie hadden verzameld. „Je moet ertussen passen”, zei de gebrilde vrouw op nogal gespannen toon. „Ik woon ook in zo'n leefgemeenschap. Ik ben er met mijn man gaan wonen, maar die is inmiddels dood en nu woon ik er alleen. Wij zijn er nooit tussengekomen.”

Ze vertelde dat ze bijna dagelijks uitstapjes maakte naar allerlei steden. „Dat vinden ze maar raar. Dan vragen ze: waar ben je nou weer geweest? Zelf zitten ze altijd thuis. Het lijkt wel of ze er iets achter zoeken.”

Wat dan, vroeg ik me af. Een ontuchtig leven? Daar zou ik deze dame niet graag van verdenken. „Laatst”, ging ze verder, „had ik per ongeluk een envelop met een bankoverschrijving van een ande-

re bewoonster opengemaakt. Kreeg ik allerlei vragen van de betrokkene: hoe dat nou kon. Ze blijft erop terugkomen. Ik zeg: wat kan ik nou met jouw bankafschriften?”

De dame van de ontvangstcommissie hoorde de vrouw aan en besloot tot een tegenoffensief. „Ik woon ook in een leefgemeenschap”, zei ze, „niet dit hofje, maar ergens anders, en ik heb het er geweldig naar mijn zin.”

De gebrilde vrouw keek haar meewarig aan. „Je moet ertussen passen”, zei ze weer, waarna ik besloot de frisse lucht buiten het hofje op te zoeken. Daar wees ik mijn jonge bezoek op het contrastrijke van de buurt. Luttelometers van het Rozenhofje zat de afgelopen drie jaar de beruchte Amsterdamse crimineel Dino S. op een zolderverdieping ondergedoken. Net als de bewoonsters van het Rozenhofje was hij een alleenstaande. Zijn enige gezelschap waren grote zonnebrillen en valse snorren. Dino en de vrouwen van het hofje moeten elkaar vaak hebben gepasseerd. Ik denk niet dat zij Dino hebben aangegeven, wel moet ook hij het slachtoffer zijn geworden van een of andere vorm van sociale controle.

NAJAARSVERGADERING

Op 6 november 2010 vond voor de besturen van de bij het LHB aangesloten hofjes in Zwolle de traditionele Najaarsvergadering plaats. We waren te gast bij het College van Regenten van de Stichting Het Vrouwenhuis. In de Grootte Sociëteit heette de heer D. Klein, voorzitter van genoemd college, ons, mede namens collegeleden de heren Van Ahee en Van Gils, hartelijk welkom. Na het huishoudelijk gedeelte van de vergadering werd een inleiding gehouden door de heer J.J. de Jong, projectleider Modernisering Monumentenzorg (MoMo), ministerie OCW met als titel: Kansen in MoMo. De lunch werd gevolgd door een rondleiding door Het Vrouwenhuis en een Stadswandeling door Zwolle. Een zeer geanimeerd drankje rondde de uiterst geslaagde Najaarsvergadering af. Op onze website kunt u het verslag van deze bijeenkomst nog eens in detail nalezen.

ACTIVITEITEN IN HOFJES

HOF VAN WOUW, DEN HAAG

Programma Hof- en Tuindagen in 2011:

- Woensdag 13 en 20 april Lentebezigting
- Zaterdag 18 juni Oranjeappeldag
- Zaterdag 10 september Open Monumentendag
- Medio september Oogstmiddag

Tijdens de Hof- en Tuindagen, waarvoor entreegeld wordt gevraagd (€3,50, tijdens Lentebezigtingen €1,-), worden kraampjes ingericht met koffie, thee en lichte (themagerichte) versnaperingen, zoals zelfgemaakte appeltaart. Daarnaast kunnen 'hofmade' producten, veelal uit eigen tuin, worden aangeschaft.

De gehele opbrengst, inclusief het entreegeld, komt ten goede aan de instandhouding van de monumentale hof en tuin.

Voor actuele informatie: www.hofvanwouw.nl

JAARLIJKSE VERHALENFESTIVAL IN HAARLEMSE HOFJES

Ook dit jaar, op zaterdag 28 mei, vindt er in het Frans Loenhofje, het Wijnbergshofje, het Zuiderhofje en het Hofje van Bakenes wederom een verhalenfestival plaats. Met enkele andere hofjes wordt nog overlegd. In de hofjes zullen tussen 13.00 en 16.00 uur twee vertellers en een groepje muzikanten optreden.

Op de website www.vertelkunsthaarlem.nl zal binnenkort het volledige programma zichtbaar zijn.

foto: Cas Poldermans

AUKE VOORTMAN

Voor al uw schilderwerk!

Bloemfontein 23
1448 RE Purmerend
T 06-13395477
F 087-7842306
E aukevoortman@gmail.com

